

USTAWA

z dnia ..... 2016 r.

o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy –
Kodeks postępowania karnego

Art. 1. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. 1997 nr 88 poz. 555 z późn. zm.) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 32 otrzymuje brzmienie:

„Art. 32.

1. Karami są:

- 1) grzywna,
- 2) ograniczenie wolności,
- 3) pozbawienie wolności,
- 4) 25 lat pozbawienia wolności,
- 5) dożywotnie pozbawienie wolności.

2. Karą o charakterze wyjątkowym, przewidzianą za najcięższe zbrodnie, jest kara śmierci.”,

2) po art. 32 dodaje się art. 32a w brzmieniu:

„Art. 32a. Nie stosuje się kary śmierci do osoby, która w chwili czyni nie ukończyła lat 18 ani do kobiety ciężarnej.”,

3) po art. 53 dodaje się art. 53a w brzmieniu:

„Art. 53a. W razie skazania na karę dożywotniego pozbawienia wolności za ludobójstwo określone w art. 123 §1 albo za zabójstwo określone w art. 148 §2 lub §3 sąd orzeka zakaz warunkowego przedterminowego zwolnienia, chyba że przemawiają przeciw temu szczególne okoliczności.”,

4) art. 77 otrzymuje brzmienie:

„Art. 77.

§1. Skazanego na karę pozbawienia wolności sąd może warunkowo zwolnić z odbycia reszty kary tylko wówczas, gdy jego postawa, właściwości i warunki osobiste, okoliczności popełnienia przestępstwa oraz zachowanie po jego popełnieniu i w czasie odbywania kary uzasadniają przekonanie, że skazany po zwolnieniu będzie stosował się do orzeczonego środka karnego lub zabezpieczającego i przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa, a warunkowemu zwolnieniu nie stoi na przeszkodzie wzgląd na społeczne oddziaływanie kary.

§2. W szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd, wymierzając karę wymienioną w art. 32 pkt 3-5, może wyznaczyć surowsze ograniczenia do skorzystania przez skazanego z warunkowego zwolnienia niż przewidziane w art. 78 albo nawet, jeżeli przemawiają za tym motywy i sposób działania sprawcy, jego właściwości osobiste oraz dotychczasowy sposób życia, orzec zakaz warunkowego przedterminowego zwolnienia.”,

5) art. 123 §1 otrzymuje brzmienie:

„§1. Kto, naruszając prawo międzynarodowe, dopuszcza się zabójstwa wobec:

- 1) osób, które składając broń lub nie dysponując środkami obrony poddały się,
- 2) rannych, chorych, rozbitków, personelu medycznego lub osób duchownych,
- 3) jeńców wojennych,
- 4) ludności cywilnej obszaru okupowanego, zajętego lub na którym toczą się działania zbrojne, albo innych osób korzystających w czasie działań zbrojnych z ochrony międzynarodowej,

podlega karze 25 lat pozbawienia wolności, karze dożywotniego pozbawienia wolności albo karze śmierci.”,

6) art. 148 §2 otrzymuje brzmienie:

„§2. Kto zabija człowieka:

- 1) ze szczególnym okrucieństwem,
- 2) w związku z wzięciem zakładnika, zgwałceniem albo rozbojem,
- 3) w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie,
- 4) z użyciem materiałów wybuchowych

podlega karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności albo karze śmierci.”.

Art. 2. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. 1997 nr 90 poz. 557 z późn. zm.) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 139 §5 otrzymuje brzmienie:

„§5. Skazanemu odbywającemu karę dożywotniego pozbawienia wolności nagroda wymieniona w art. 138 §1 pkt 7 lub 8 może być przyznana po odbyciu co najmniej 15 lat kary. Jeśli sąd wymierzył skazanemu, o którym mowa w zdaniu pierwszym, karę dożywotniego pozbawienia wolności oraz wyłączył możliwość warunkowego przedterminowego zwolnienia, nagród, o których mowa w zdaniu pierwszym, nie przyznaje się.”,

2) po Rozdziale X dodaje się Rozdział Xa w brzmieniu:

**„Rozdział Xa
Kara śmierci**

Art. 168b.

§1. Karę śmierci wykonuje się niezwłocznie po nadejściu zawiadomienia, że Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej nie skorzystał z prawa łaski. Datę wykonania ustala sąd. Art. 20 § 2 i 3, art. 22, art., 23 i art. 24 nie mają zastosowania.

§2. Wykonanie kary śmierci na chorych obłożnie i na chorych psychicznie sąd odracza do czasu ich wyzdrowienia; decyzję w przedmiocie odroczenia sąd podejmuje niezwłocznie.

Art. 168c.

§1. Karę śmierci wykonuje się przez powieszenie, a wobec żołnierza - przez rozstrzelanie; wykonanie następuje w miejscu zamkniętym, niepublicznie.

§2. Wykonanie kary śmierci odbywa się w obecności prokuratora, naczelnika zakładu karnego i lekarza. Na życzenie skazanego powinien być obecny również duchowny, a poza tym może być obecny obrońca, którego o wyznaczonym terminie wykonania kary śmierci należy zawiadomić.

§3. Z przebiegu wykonania kary śmierci sporządza się protokół.

Art. 168d. Jeżeli orzeczono karę śmierci, która nie podlega wykonaniu z przyczyn określonych w art. 32a Kodeksu karnego, sąd zamienia tę karę na karę dożywotniego pozbawienia wolności, wyłączając możliwość warunkowego przedterminowego zwolnienia.

Art. 168e. W sprawach określonych w niniejszym rozdziale dotychczasowy obrońca może występować, choćby nie został ustanowiony w postępowaniu wykonawczym.”.

Art. 3. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. 1997 nr 89 poz. 555 z późn. zm.) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 28 §4 otrzymuje brzmienie:

„§4. W sprawach o przestępstwa, za które ustawa przewiduje karę śmierci lub dożywotniego pozbawienia wolności, sąd orzeka w składzie dwóch sędziów i trzech ławników. Apelację od wyroku orzekającego karę śmierci rozpoznaje sąd w składzie pięciu sędziów.”,

2) w art. 111 dodaje się §1a w brzmieniu:

„§1a. Orzeczenie kary śmierci wymaga jednomyślności zarówno co do winy, jak i co do kary.”,

3) po art. 114 dodaje się art. 114a w brzmieniu:

„Art. 114a. W razie skazania na karę śmierci uzasadnienie wyroku sporządza się z urzędu.”,

4) art. 263 §3 otrzymuje brzmienie:

„§3. Łączny okres stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 2 lat,

a w sprawach zagrożonych karą śmierci – 3 lat.”,

5) art. 454 §3 otrzymuje brzmienie:

„§3. Sąd odwoławczy nie może zaostrzyć kary przez wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności ani kary śmierci.”,

6) art. 457 §2 otrzymuje brzmienie:

„§2. Jeżeli sąd zmienia lub utrzymuje zaskarżony wyrok w mocy, uzasadnienie sporządza się na wniosek strony, chyba że zostało zgłoszone zdanie odrębne albo w sprawie orzeczono karę śmierci. Przepisy art. 422 i 423 stosuje się odpowiednio.”,

7) art. 523 §1 otrzymuje brzmienie:

„§1. Kasacja może być wniesiona tylko z powodu uchybień wymienionych w art. 439 lub innego rażącego naruszenia prawa, jeżeli mogło ono mieć istotny wpływ na treść orzeczenia; kasacja nie może być wniesiona wyłącznie z powodu niewspółmierności kary, chyba że orzeczono karę śmierci.”,

8) art. 535 §4 otrzymuje brzmienie:

„§4. Kasację wniesioną na podstawie art. 521 oraz kasację w sprawie, w której orzeczono karę śmierci Sąd Najwyższy rozpoznaje na rozprawie.”,

9) po art. 565 dodaje się art. 565a w brzmieniu:

„Art. 565a.

§1. W wypadku wydania wyroku skazującego na karę śmierci, a także w razie utrzymania takiego wyroku w mocy sąd wydaje niezwłocznie opinię w kwestii ułaskawienia. Po uprawomocnieniu się wyroku sąd przedstawia akta Prokuratorowi Generalnemu.

§2. Jeżeli Prokurator Generalny i Rzecznik Praw Obywatelskich wypowiedzieli się o braku podstaw do wniesienia kasacji, Prokurator Generalny przedstawia niezwłocznie akta sprawy Prezydentowi RP wraz ze swoim wnioskiem w kwestii ułaskawienia. Do czasu rozstrzygnięcia wniosku wyrok nie ulega wykonaniu.”.

Art. 4. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Uzasadnienie

Zabójstwo niewinnego człowieka jest nie tylko odrażającą, ale także godną najwyższego potępienia zbrodnią. Jeśli sprawca działał pod wpływem motywacji zasługującej na szczególne potępienie, gdy stopień jego demoralizacji ujawnił się we wcześniejszych występach, jeśli wreszcie nie wykazał żadnej skruchy mimo świadomości zła, jakie uczynił, zasługuje na najwyższy wymiar kary, czyli karę główną. Kara śmierci jest w takich przypadkach jedyną karą sprawiedliwą tj. adekwatną do stopnia zawinienia sprawcy i zaspokajającą społeczne poczucie sprawiedliwości.

Współcześnie występuje niepokojąco popularna tendencja do sprowadzania przyczyn zbrodni do uwarunkowań socjalnych lub psychologicznych (np. trudne dzieciństwo). Następuje zamiana ról, przestępcę przedstawia się nieomal jako godną współczucia ofiarę społeczeństwa, środowiska, szkoły, zaś o rzeczywistej ofierze i osobach jej bliskich w najlepszym razie zapomina się. Tymczasem poczytalny i w pełni świadomy czynów i ich konsekwencji przestępca jest zdolny do odróżnienia dobra od zła i dokonywania wyborów moralnych przejawiających się w jego zachowaniach. Ten oczywisty fakt stanowi o podstawie przypisania winy zabójcy i powinien też być podstawą wymierzenia mu adekwatnej do tej winy kary.

W przypadkach morderstw zasługujących na najwyższe potępienie kara śmierci jest jedyną karą adekwatną do stopnia zawinienia, a więc jedyną karą sprawiedliwą. Odzwierciedla ona fakt, że świadome i okrutne odebranie **niewinnego** życia jest nieskończonym złem i zasługuje na najdalej idące potępienie i karę. Kara ta powinna być miarą czynu zbrodniarza.

Współcześnie następuje daleko idąca erozja i rozmycie pojęcia winy i kary. W konsekwencji ginie też z pola widzenia wymiaru sprawiedliwości pojęcie sprawiedliwości jako celu kary. Kara śmierci powinna więc przywrócić ten prządek moralny, który uległ dziś zachwianiu.

Niezależnie od waloru sprawiedliwości należy też podkreślić użyteczność kary śmierci w kategoriach powstrzymywania i odstraszenia przestępców. Kwestionowanie skuteczności kary głównej jest tożsame z kwestionowaniem kary w ogóle. System karny opiera się bowiem na założeniu, że kary surowe bardziej odstraszą niż kary mniej surowe.

Jeśli przestępca kalkuluje racjonalnie, to nie może pomijać konsekwencji, które może ponieść w efekcie przedsięwziętych działań. Konsekwencje w postaci utraty życia w warunkach moralnego potępienia i powszechnego napiętnowania działają na wyobraźnię przestępcy silniej niż sama kara więzienia, choćby odbywana dożywotnio. Przestępca, działając zazwyczaj instynktownie, stara się bowiem ograniczyć ryzyko swych przestępczych działań. Ryzyko zaś wzrasta najbardziej, gdy zbrodniarzowi realnie grozi kara śmierci.

Istnieją wiarygodne badania ośrodków naukowych dowodzące odstraszących walorów kary śmierci. Przedstawiciele amerykańskiego świata nauki w opracowaniu: "Does Capital Punishment have a Deterrent Effect?: New Evidence from Postmortality Panel Data," (2004) American Law and Economics Review, Paul Rubin, Joanna Shepherd wskazują

na odwrotnie proporcjonalną zależność liczby morderstw od liczby wykonywanych egzekucji.

Skuteczność kary śmierci wynika i z tego powodu, że zgładzony morderca nigdy już nie powtórzy swego czynu i nie pozbawi życia niewinnej osoby. Znanych jest wiele przypadków zabójców skazanych na długoletnie więzienie, a nawet karę dożywocia, którzy po wyjściu na wolność (przepustki, warunkowe, przedterminowe zwolnienie, prawo łaski) ponownie mordowali. Gdyby wykonano wobec nich karę śmierci, pozbawienie przez nich życia niewinnej osoby byłoby wśród nas, a ich najbliżsi nie byłiby skazani na dożywotni ból i cierpienie.

Wzgląd na sprawiedliwość, racje moralne oraz prewencyjny i odstraszący wymiar kary śmierci zdecydowanie przemawiają za jej przywróceniem.

Kara ta powinna mieć zastosowanie do wyjątkowych, najbardziej odrażających przypadków morderstw. Obrona społeczeństwa przed najgroźniejszymi bandytami wymaga jej ponownego wprowadzenia.

Dlatego też wnioskodawcy nadają w swym projekcie karze śmierci wyjątkowy charakter. Przewidziano możliwość jej orzeczenia tylko w przypadku dwóch najcięższych zbrodni, tj. ludobójstwa – art. 123 §1 k.k. i zabójstwa kwalifikowanego – art. 148 §2 i §3 k.k. W projekcie zastrzeżono również, że nie ma ona zastosowania do osoby, która w chwili czynu nie ukończyła 18 lat ani też do kobiety ciężarnej.

Projektodawcy proponują komplementarne zmiany w kodeksie postępowania karnego, zgodnie z którymi w sprawach zagrożonych karą śmierci orzeka sąd w składzie dwóch sędziów i trzech ławników. Apelację od wyroku orzekającego karę śmierci rozpoznaje sąd w składzie pięciu sędziów. Projektodawcy proponują też rozwiązanie, które jest wyłomem od zasady, że w przypadku braku jednomyślności składu orzekającego sędzia przegłosowany może zgłosić zdanie odrębne. Projekt ustanawia wymóg, który stanowi, że w sprawach zagrożonych karą śmierci wyrok taki, co do winy i kary musi zapaść jednomyślnie. Jest to rozwiązanie gwarantujące poziom najwyższej staranności przy rozstrzyganiu tego rodzaju spraw. Najmniejsza wątpliwość, którą powziąłby choćby jeden sędzia tak co do winy, jak i współmierności kary, definitywnie wykluczałaby możliwość orzeczenia kary śmierci.

Projekt wprowadza też obligatoryjny wymóg sporządzenia uzasadnienia, niezależnie od tego, czy wpłynął w tej sprawie wniosek od stron. Rozwiązanie to służy zabezpieczeniu kontroli instancyjnej nad wyrokiem sądu I instancji.

Nowością jest też propozycja, by w sprawach, w których orzeczono karę śmierci można było wnosić kasację z powodu niewspółmierności kary, co dzisiaj w żadnym przypadku nie jest możliwe. Ponadto w tego rodzaju sprawach Sąd Najwyższy nie mógłby oddalić kasacji poprzez uznanie jej oczywistej bezzasadności. Projekt wprowadza też obligatoryjne postępowanie w kwestii ułaskawienia.

Wszystkie te nadzwyczajne instrumenty kontroli prawidłowości orzeczeń w sprawach kary śmierci służą zabezpieczeniu najwyższej staranności w orzekaniu, by wykluczyć zaistnienie błędu, który mógłby rzutować na ostateczne – i nieodwracalne – rozstrzygnięcie.

W proponowanych zmianach kodeksu karnego wykonawczego uregulowano zasady wykonania kary śmierci. Nawiązując do istniejących dawniej tradycji, kara śmierci miałaby być wobec osoby cywilnej wykonywana przez powieszenie, a wobec żołnierza przez rozstrzelanie.

Jeżeli kara śmierci nie podlegałaby wykonaniu z uwagi na przeszkody ustawowe określone w art. 32 Kodeksu Karnego, sąd zamieniałby tę karę na dożywotnie pozbawienie wolności bez możliwości warunkowego przedterminowego zwolnienia.

Skutki społeczne proponowanej regulacji:

Wejście w życie niniejszego projektu powinno spowodować zwiększenie poczucia bezpieczeństwa obywateli poprzez świadomość, iż niebezpieczni dla społeczeństwa sprawcy szczególnie odrażających zbrodni są z tego społeczeństwa bezpowrotnie eliminowani. Nie bez znaczenia jest także zadośćuczynienie przez ustawodawcę społecznemu poczuciu sprawiedliwości, zgodnie z którym za najbardziej sprzeczne z powszechnie akceptowanym porządkiem moralno-etycznym przewinienia państwo wymierzać powinno karę główną (tzw. sprawiedliwościowa funkcja prawa karnego).

Skutki finansowe dla budżetu państwa:

Projektodawcy nie przewidują zwiększenia obciążenia finansowego budżetu państwa. Wprowadzenie kary śmierci może nawet zredukować niektóre koszty związane z utrzymaniem penitencjariuszy – sprawców zbrodni omówionych w projekcie. Cel ten nie stanowi jednak istoty *ratio legis* przyświecającego wnioskodawcom, a jest jedynie jej skutkiem ubocznym.

Stosunek do prawa europejskiego:

Wejście w życie projektu implikuje dla Rzeczypospolitej Polskiej konieczność wypowiedzenia ratyfikowanych Protokołów nr 6 oraz 13 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Ponieważ z chwilą ratyfikacji dokumenty te stały się w polskim systemie prawnym źródłami prawa powszechnie obowiązującego z pierwszeństwem przed ustawami (art. 91 ust. 2 Konstytucji RP), wprowadzenie do krajowego porządku prawnego kary śmierci bez jednoczesnego usunięcia z niego wspomnianych Protokołów byłoby działaniem bezskutecznym, gdyż stawiłoby sądy krajowe przed koniecznością niestosowania sprzecznej z Protokołami ustawy, a to ze względu na bezpośrednią skuteczność przepisów Konstytucji RP w prawie krajowym (art. 8 ust. 2 Konstytucji RP).

Ponadto należy mieć na uwadze, że przyjęcie projektowanej ustawy poskutkować może uruchomieniem przez instytucje Unii Europejskiej procedury opisanej w art. 7 Traktatu o Unii Europejskiej, mającej za przedmiot stwierdzenie istnienia ryzyka naruszenia przez państwo członkowskie jednej z zasad ogólnych Wspólnoty (poszanowanie godności człowieka). Projektodawcy zauważają jednak, że do nałożenia na Polskę wymiernych sankcji, o których mowa w art. 7 ust. 3 TUE, niezbędne jest uprzednie jednomyślne

stwierdzenie przez Radę Europejską poważnego i stałego naruszenia przez Rzeczpospolitą Polską wartości, o których mowa w art. 2 TUE, co, zważywszy na kształtujący się układ sił w Europie, nie jest przesądzone.